

Bebek Dostu Bir Hastanede Doğum Yapan Annelerin Doğumdan Sonra İlk Bir Saatte Emzirmeye Başlama Durumları ve İlişkili Faktörler

Mothers' Breastfeeding Initiation in the First Hour After Birth and Related Factors at a Baby Friendly Hospital

Sümeyye AHİ¹, Arda BORLU¹, Elçin BALCI¹, Osman GÜNAY¹

ÖZ

Amaç: Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) bebeklerin ilk altı ay sadece anne sütü olmak üzere 24 aya kadar emzirilmesini önermektedir. İlk bir saat içinde emzirmeye başlanması emzirmenin sağlanması ve sürdürülmesi için önemli bir belirleyicidir. Bu çalışmanın amacı, bebek dostu bir hastanede doğum yapan kadınların postpartum ilk bir saatte emzirmeye başlama durumları ve ilişkili faktörleri ortaya koymaktır.

Araçlar ve Yöntem: Tanımlayıcı-kesitsel tipte olan bu çalışma için Kırşehir Üniversite Hastanesi'nde 19 Mart-16 Mayıs 2018 tarihleri arasında doğum yapan 205 kadınla yüz yüze görüşülerek anket yöntemiyle veri toplanmıştır. Kadınların postpartum ilk bir saat içinde emzirmeye başlama ve bebeklerin ilk besin olarak anne sütü alma durumları bağımlı değişkenler, annelerin sosyodemografik özellikleri ile gebelik ve doğum özellikleri bağımsız değişkenler olarak değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde ortalama, standart sapma, yüzde değeri, Ki-kare testleri kullanılmıştır. İstatistiksel analizler için SPSS Windows version 20.0 paket programı kullanılmış ve p<0.05 anlamlı kabul edilmiştir.

Bulgular: Annelerin doğumdan sonra ilk bir saat içinde emzirme oranı %75.6, bebeklerin ilk besin olarak anne sütü alma oranı %83.4'dür. Kadınların doğum şekli, doğumdan sonra bebeğini ilk ne zaman emzirmesi gerektiğini doğru bilme durumu ile doğumdan sonra ilk bir saat içinde emzirme durumu arasında ilişki bulunmuştur. Kadınların doğum şekli, yaşayan çocuğunun olması, doğumdan sonra bebeğini ilk ne zaman emzirmesi gerektiğini doğru bilme durumu ile bebeğine ilk besin olarak anne sütü verme durumu arasında ilişki bulunmuştur.

Sonuç: Bebek dostu Kırşehir Üniversite Hastanesi'nde doğan bebeklerin ilk besin olarak anne sütü alma ve ilk bir saatte emzirmeye başlama oranları Türkiye ortalamalarından yüksektir.

Anahtar Kelimeler: Anne sütü, bebek dostu hastane, emzirme, erken emzirme, ilk besin.

ABSTRACT

Purpose: World Health Organization (WHO) recommends to breastfeed babies till 24 months with only breastmilk for first 6 months. Breastfeeding initiation in the first hour is important for supplying and sustaining lactation. Aim of the study was to determine the mothers' breastfeeding initiation in the first hour after birth and related factors at a baby friendly hospital.

Materials and Methods: For this descriptive and cross-sectional study, data were collected via face-to-face interviews with 205 women who gave birth between March-May 2018 at Kırşehir University Hospital. Situations of mothers' breastfeeding initiation in the first hour after birth and babies' taking breastmilk as the first nutrient were dependent variables and mothers' sociodemographic, gravidity and delivery characteristics were independent variables. Chi-square tests were used for comparisons. SPSS Windows version 20.0 package program was used and p<0.05 was considered significant.

Results: The rate of mothers' breastfeeding initiation in the first hour was 75.6% and the rate of babies' taking breast milk as the first nutrient was 83.4%. Mother's breastfeeding initiation in the first hour status and women's mode of delivery, her status of knowing correctly when to breastfeed her baby after birth were found to be related. Babies' taking breastmilk as the first nutrient and women's way of delivery, having a child before, her status of knowing correctly when to breastfeed her baby after birth were found to be related.

Conclusion: The rate of babies' taking breastmilk as the first nutrient and the rate of mother's breastfeeding initiation in the first hour, at births in Kırşehir University Hospital were higher than the average rate of Turkey.

Key Words: Baby friendly hospital, breastfeeding, breast milk, early breastfeeding, first nutrient.

Gönderilme tarihi: 19.2.2019; Kabul edilme tarihi: 5.4.2019

¹ Erciyes Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Kayseri
Sorumlu Yazar: Sümeyya AHİ, Erciyes Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Kayseri Türkiye, E-posta: sumeyyehi@yahoo.com

Makaleye atf için: Ahi S, Borlu A, Balcı E, Günay O. Bebek dostu bir hastanede doğum yapan annelerin doğumdan sonra ilk bir saatte emzirmeye başlama durumları ve ilişkili faktörler. Ahi Evran Med J. 2019;3(2):41-47.

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) bebeklerin ilk 6 ayının sonuna kadar sadece anne sütü ile, 6. aydan sonra da ek besinlerle birlikte iki yaşına kadar emzirmesinin sürdürülmesini önermektedir.¹ Hem anne hem de bebek sağlığı için faydalı olan emzirmenin uygun süre ve miktarda olmasının sağlanmasında etkili olan faktörlerden biri de emzirmeye doğumdan sonra ilk yarım saat veya en geç bir saat içinde başlanmasıdır ve dünya genelinde bebeklerin %42.0'si doğumdan sonra ilk bir saat içinde emzirmektedir yani doğan her beş bebekten ikisi ilk bir saat içinde emzirilmektedir.¹

Doğumdan sonra emzirmeye başlama zamanı ile neonatal ölümlerin ilişkisinin değerlendirildiği bir çalışmada emzirmeye doğum sonrası ilk 2-23 saat içinde başlanılan bebeklerde neonatal ölüm riski ilk bir saatte emzirmeye başlanılan bebeklere oranla 1.3 kat, 24 saat veya daha geç emzirmeye başlanılarda ise 2 kat arttığı tespit edilmiştir.² Benzer bir başka çalışmada doğumdan bir gün sonra emziren bebeklerde ilk bir saatte emziren bebeklere oranla neonatal dönemde ölüm riskinin 2.4 kat arttığı belirlenmiştir.³ Türkiye genelinde doğumdan sonra ilk bir saatte emzirmeye başlama oranı Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmasında (TNSA) 1988-1993 raporunda %19.9, 2008-2013 raporunda da %49.9 dur.^{4,5} Türkiye'de bebeklerin ilk bir saatte emzirmeye başlanan bebek sayısında artış gözlenirse de henüz istenen düzeye gelinememiştir.

Türkiye'de DSÖ'nün emzirme hakkında belirlediği hedeflere ulaşılabilmesi için birçok faaliyet yürütülmektedir. Bunlardan biri de UNICEF ve DSÖ iş birliği ile planlanmış 'Anne Sütünün Teşviki ve Bebek Dostu Sağlık Kuruluşları Programı'dır. Çocuk sağlığının korunması, bebek morbidite oranının azaltılması, bebek ve çocuk mortalitelerinin önlenmesi amacıyla 1991 yılından itibaren yürütülen bu program kapsamında bebeklerin doğumdan sonra ilk yarım saat içinde emzirmeye başlanması, tıbben gerekli görülmedikçe anne sütü dışındaki besinlerin verilmemesi gerekliliği yer almaktadır.⁶ Emzirme konusunda yapılan hataların ve nedenlerinin ortaya konulması doğru emzirme davranışlarını geliştirme alanında yapılacak çalışmalara ışık tutacaktır. Araştırmanın amacı bebek dostu hastane

sertifikasına sahip Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde doğum yapan annelerin ilk bir saat içinde emzirmeye başlama ve ilk besin olarak anne sütü verme durumları ve ilişkili faktörleri ortaya koymaktır.

ARAÇLAR VE YÖNTEM

Bu çalışma tanımlayıcı ve kesitsel niteliktedir. Bu çalışmanın evrenini Mart-Mayıs 2018 tarihleri arasında Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde doğum yapan kadınlar oluşturmaktadır. Çalışma için örneklem seçimi yapılmamış tüm evrenin çalışmaya alınması planlanmıştır.

Çalışmanın yapıldığı hastane 1993 tarihinden bu yana bebek dostu hastanedir.

Çalışmaya dahil edilmeme kriterleri; annenin Türkçe bilmemesi, iletişim engelinin olması ve bebeğin doğum sonrası yoğun bakıma alınmış olmasıydı. Bu dönemde mülteci kadınlar Türkçe bilmedikleri için çalışma dışı bırakıldığında hastanede doğum yapmış kadın sayısı 260'tır. Bebeği yoğun bakımda olduğu için 40 kadınla görüşülemedi, 15 kadın da araştırmaya katılmayı ret etmiştir. Çalışma 205 kadınla görüşülerek tamamlanmıştır.

Veri toplama aracı olarak, 11'i sosyodemografik bilgileri, 15'i obstetrik öyküleri, 5'i de son doğum bilgileri ve doğumdan sonra emzirmeye başlama süreleri ve bebeklerin aldıkları ilk besinlerini sorgulayan araştırmacılar tarafından kaynak taranarak hazırlanan 31 soruluk anket formu kullanılmıştır.^{2,3,10-20} Katılımcılar araştırma hakkında bilgilendirilmiş, sözel onam alındıktan sonra yüz yüze görüşülerek anket formları araştırmacı tarafından doldurulmuştur. Kadınların doğumdan sonraki ilk 48 saatte emzirmeye başlama zamanları sorgulanmıştır. İlk ziyarette henüz emzirmeye başlamamış kadınlar 24 saatin sonunda tekrar ziyaret edilmiş, henüz emzirmeye başlamamış olanlar da 48 saatin sonunda tekrar ziyaret edilmiştir. Her bir anket uygulaması ortalama 15 dakika sürmüştür.

Gebelik kontrolleri için Aile Sağlığı Merkezi (ASM) ve hastaneye gitme sıklığı sorusuna aralıklı değer verenlerin cevaplarının üst değeri alınmıştır. Kadınların tanımlayıcı

bulgularından olan ekonomik durum değişkeni, kadınların algıladıkları ekonomik durumu ifade etmesi şeklinde gruplandırılmıştır.

Bu çalışmada istatistiksel analizler için SPSS Windows (2011) versiyon 20.0 paket programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistik olarak sayısal değişkenler için ortalama±standart sapma kategorik değişkenler için ise sayı ve % değerleri verilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Shapiro-Wilk-W testi ile test edilmiştir. Kategorik ölçüm düzeyindeki iki bağımsız değişkenin birbiri ile ilişkileri Ki-kare ile test edilmiştir. Veri değerlendirmesinde $p<0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Araştırma için Erciyes Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu onayı ve Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi Bilimsel Çalışma Kurulu'ndan izin alınmıştır.

BULGULAR

Araştırma grubundaki kadınların yaş ortalamaları $27,7\pm 5,6$ (min: 17-max: 48) yıldır. Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine göre dağılımları Tablo 1'de verilmiştir. Katılımcılar ekonomik durumlarını %57,6 orta, %38,0 iyi ve %4,4 kötü olarak ifade etmişlerdir.

Kadınların obstetrik öykülerine göre dağılımları Tablo 2'de verilmiştir. Kadınların gebelik sayısı ortalaması $2,28\pm 1,18$ (min.=1, max.=7) ve yaşayan çocuk sayısı ortalaması $1,95\pm 0,89$ (min.=1, max.=5)'dir. Kadınlar gebelikleri döneminde ortalama $5,22\pm 2,12$ kez ASM'ye, $12,6\pm 4,74$ kez de hastaneye kontrole gitmiştir. Kadınların son gebeliklerinin sonlandığı hafta ortalaması $39,27\pm 1,16$ (min.=36 hafta max.=41 hafta) haftadır. Gebeliklerinde emzirmeye ilgili eğitim alan kadınların tamamı eğitimlerini ebe hemşirelerden almışlardır. Gebeliklerinin 7-9. ayında emzirme eğitimi alanların oranı %66,7, 4-6. ayında %28,9 ve 1-3. ayında %4,4'tür.

Annelerin %60,5 i doğumdan sonra ne zaman bebeğini emzirmesi gerektiğini bildiğini iddia etmiştir. Doğumdan sonra ne zaman bebeğini emzirmesi gerektiğini bildiğini iddia eden kadınların %56,5'i bebeklerini doğumdan sonraki ilk yarım saatte, %37,9'si de ilk 1 saatte, %4,0'ü

ilk 1-2 saatte ve %1,6'i de ağladığında emzirmeye başlamanın uygun olduğunu beyan etmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine göre dağılımları.

Sosyodemografik değişkenler	Sayı (n=205)	Yüzde (%)
Yaş aralıkları		
17-19 Yaş	9	4,4
20-35 Yaş	175	85,4
36 ve üzeri Yaş	21	10,2
Medeni durum		
Evli	202	98,5
Resmi nikah yok	3	1,5
Eğitim durumu		
Okur-yazar değil	10	4,9
İlkokul mezunu	41	20
Ortaokul mezunu	41	20
Lise mezunu	57	27,8
Üniversite ve üzeri	56	27,3
Aile tipi		
Çekirdek Aile	155	75,6
Geniş Aile	49	23,9
Parçalanmış Aile	1	0,5
Yaşamın çoğunlukla geçtiği yer		
Köy	27	13,1
Kasaba	43	21
Şehir Merkezi	135	65,9
Eşin eğitim durumu		
Okur-yazar Değil	4	2
İlkokul Mezunu	33	16
Ortaokul Mezunu	31	15,1
Lise Mezunu	68	33,2
Üniversite ve Üzeri	69	33,7
Ekonomik durum		
İyi	78	38
Orta	118	57,6
Kötü	9	4,4

Annelerin ilk 30 dakika içinde emzirmeye başlama oranı %23,4, ilk 30 dakika- bir saatte emzirmeye başlama oranı %52,2'dir. İlk 24 saat içinde hiç emzirilmemiş bebek oranı ise %3,4'tür.

Tablo 2. Katılımcıların obstetrik öykülerine ait değişkenlere göre dağılımı.

Gebelik ve Doğum Öykülerine ait Değişkenler	Sayı(n=205)	Yüzde(%)
Yaşayan çocuk sayısı		
1 çocuk	74	36,1
2 ve daha fazlası	131	63,9
Son gebeliğin planlı olup olmaması		
Gebeliği planlı olanlar	148	72,2
Gebeliği planlı olmayanlar	57	27,8
Gebelik kontrolleri için nereye gidildiği		
Hiç gitmeyenler	1	0,5
Hastaneye gidenler	10	4,9
ASM ve Hastaneye gidenler	194	94,6
Aile Sağlığı Merkezine kaç kez gidildiği		
Hiç gitmeyen	10	4,9
1-4 kez	83	40,5
5-8 kez	95	46,3
9 ve üzeri	17	8,3
Gebelikte “Emzirme Eğitimi” alma durumu		
Alanlar	44	21,5
Almayanlar	161	78,5
Doğan bebeğin cinsiyeti		
Kız	111	54,1
Erkek	94	45,9
Katılımcının doğum şekli		
Normal vajinal doğum	89	43,4
Sezaryen	116	56,6

Bebeklerin ilk besin olarak anne sütü alma oranı %83,4'tür. Anne sütü haricinde bebeklerin aldığı ek besinler: mama (%11,3), sadece hurma %1,9, şekerli su %1,9, hurma ve zenzem birlikte %1,5'tir. Bebeklere anne sütü dışında en sık verilen ilk besin olan mamanın verilme nedenleri: bebeğin ememesi (%52,2), annenin sütünün gelmemesi (%21,7), annenin ameliyatta olması (%13,0), bebeğin şekerinin düşeceği endişesi (%9,7) ve annenin kendini çok yorgun hissetmesi (%4,3) olarak beyan edilmiştir. Hurma ve zenzem veren kadınların tamamının verme nedenlerinin dinsel inançlarından dolayı olduğunu (%100,0) ve hurmanın tatlı olmasından dolayı anne memesine emzirme öncesinde sürülerek bebeğin memeyi rahat tutması sağlamak için hurma (%12,5) verdiklerini ifade etmişlerdir. Anne sütü dışındaki besinleri verenler; ebe-hemşireler (%47,4), refakatçiler (%47,4) ve annedir (%5,3).

Annelerin ilk bir saatte emzirmeye başlamama nedenleri: annenin emzirmeyi başaramaması (%37,6), annenin doğum salonundan/ameliyathaneden geç gelmesi (%29,8), annenin kendini çok yorgun hissetmesi (%22,7), bebeğin uyuması (%5,9), refakatçinin izin vermemesi (%2,0) ve şekerinin düşmemesi için başka besin vermesi (%2,0) şeklindedir.

Bebeklerin annenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile ilk bir saat içinde emzirilme oranları karşılaştırıldığında; ilk bebeklerde ilk bir saat içinde emzirilme oranı %68,9, diğerlerinde %79,4 'tür.

Tablo 3'te kadınların bebeklerini ilk bir saat içinde emzirmeye başlama durumunun çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılma durumu verilmiştir. Katılımcıların yaşı, eğitim durumu, aile tipi, yaşamının çoğunu geçirdiği yer, eşin eğitim düzeyi, ASM'ye gitme sayısı, gebelikte emzirme eğitiminin ne zaman verildiği, doğum haftası ve yaşayan çocuk sayısı ile bebeğin ilk bir saatte emzirilmeye başlaması arasında ilişki bulunmamıştır.

Kadınların doğum öncesinde emzirme ile ilgili doğru bilgisinin olması ve doğum şekli değişkenleri ile bebeğini doğumdan sonra ilk bir saat içinde emzirmeye başlaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 4'te katılımcıların bebeğine ilk besin olarak anne sütü verme durumunu etkileyen faktörlerin çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılması yer almaktadır. Katılımcıların eğitim durumu, aile tipi, yaşamının çoğunu geçirdiği yer, eşinin eğitim durumu gebelikte ASM'deki izlem sayısı, emzirme eğitimini gebeliğinin kaçınıcı ayında aldığı, doğumun gerçekleştiği gebelik haftası ile ilk besin olarak anne sütü alma durumları arasında ilişki bulunmamıştır.

Kadınların yaşayan çocuğunun olması, doğum şekli ve doğum öncesinde emzirme ile ilgili doğru bilgisinin olması ile bebeğine ilk besin olarak anne sütü vermesi arasında ilişki bulunmuştur (Tablo 4). Bir çocuğu olanların %75,7'si ve diğerlerinin %87,8'si son doğan bebeklerine ilk besin olarak anne sütü vermiştir.

Tablo 3. Katılımcıların ilk besin olarak anne sütü verme durumunu etkileyen faktörlerin çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılması.

Değişkenler		Yeni doğana ilk besin olarak anne sütü verildi mi?	
		Evet (%)	Hayır (%)
Yaş	17-19	8 (88.8)	1 (11.2)
	20-35	146 (83.4)	29 (16.6)
	36 +	17 (80.9)	4 (19.1)
		$\chi^2=0.287 p=0.866$	
Ekonomik durum	İyi	61 (78.2)	17 (21.8)
	Orta	103 (87.3)	15 (12.7)
	Kötü	7 (77.8)	2 (22.2)
		$\chi^2=3.017 p=0.221$	
Yaşayan çocuk sayısı	1 çocuğu olanlar	56 (75.7)	18 (24.3)
	Diğerleri	115 (87.8)	16 (12.2)
		$\chi^2=5.013 p=0.025$	
Son gebeliğinin planlı olması	Evet	125 (84.4)	23 (15.6)
	Hayır	46 (80.7)	11 (19.3)
		$\chi^2=0.420 p=0.517$	
Gebelikte emzirme eğitimi alma durumu	Alan	38 (86.3)	6 (13.7)
	Almayan	133 (82.9)	28 (17.1)
		$\chi^2=0.352 p=0.553$	
Doğum şekli	Sezaryen	89 (76.7)	27 (23.3)
	NSD	82 (92.1)	7 (7.9)
		$\chi^2=8.645 p=0.003$	
Doğum öncesinde bebeği ilk ne zaman emzirmesi gerektiğini doğru bilme	Doğru bilen	97 (87.9)	20 (17.1)
	Yanlış bilen	58 (65.9)	30 (34.1)
		$\chi^2=7.868 p=0.005$	
Bebeğin Cinsiyeti	Kız	95 (85.6)	16 (14.1)
	Erkek	76 (80.9)	18 (19.1)
		$\chi^2=0.825 p=0.364$	

Tablo 4. Katılımcıların bebeklerine ilk bir saat içinde anne sütü verme durumunu etkileyen faktörlerin çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılması.

Değişkenler		Yeni doğana ilk bir saat içinde anne sütü verme durumu	
		Evet (%)	Hayır (%)
Yaş durumu	17-19	7 (77.8)	2 (22.2)
	20-35	135 (77.1)	40 (22.9)
	36 +	13 (61.9)	8 (38.1)
		$\chi^2=2.385 p=0.303$	
Ekonomik durum	İyi	57 (73.2)	21 (26.8)
	Orta	91 (77.1)	27 (22.9)
	Kötü	7 (77.8)	2 (22.2)
		$\chi^2=0.440 p=0.803$	
Yaşayan çocuk sayısı	1 çocuğu olanlar	51 (68.9)	23 (31.1)
	Diğerleri	104 (79.4)	27 (27.6)
		$\chi^2=2.811 p=0.094$	
Son gebeliğinin planlı olma durumu	Evet	116 (78.4)	32 (21.6)
	Hayır	39 (68.4)	18 (31.6)
		$\chi^2=2.212 p=0.137$	
Gebelikte emzirme eğitimi alma durumu	Evet	33 (75.0)	11 (25.0)
	Hayır	122 (75.8)	39 (24.2)
		$\chi^2=0.011 p=0.915$	
Doğum şekli nedir	Sezaryen	79 (68.1)	37 (31.9)
	NSD	76 (85.4)	13 (14.6)
		$\chi^2=8.164 p=0.004$	
Doğum öncesinde bebeği ilk ne zaman emzirmesi gerektiğini doğru bilme	Doğru bilen	97 (82.9)	20 (17.1)
	Yanlış bilen	58 (65.9)	30 (34.1)
		$\chi^2=7.868 p=0.005$	
Bebeğin Cinsiyeti	Kız	86 (77.5)	25 (22.5)
	Erkek	69 (73.4)	25 (26.6)
		$\chi^2=0.458 p=0.608$	

TARTIŞMA

Kadınların ilk bir saatte emzirmeye başlama oranı %75,6'dır. Bu oran dünya genelinde %42,0, Türkiye genelinde %49,0'dur.^{1,5} Çalışmamızda tespit edilen oran Türkiye de yapılmış benzer çalışmaların çoğuyla uyumludur; kadınların ilk bir saatte emzirmeye başlama oranını Bostancı ve ark.⁷ %88,0, Gün ve ark.⁸ %80,5, Yiğitbaş ve ark.⁹ %75,3, Yeşilçiçek Çalık ve ark.¹⁰ %70,8, Eker ve ark.¹¹ %69,9 olarak bulmuştur. Annelerin ilk bir saatte emzirmeye başlama oranının daha düşük tespit edildiği çalışmalar da mevcuttur; Gölbaşı ve ark.¹² %42,2, Kurnaz ve ark.¹³ %24,8 olarak bulmuştur. Çalışmalar arası farklı sonuçlar; emzirmeye engel olacak sağlık sorunları olan bebeklerin de çalışma kapsamına alınıp alınmamasından, çalışma planlarının farklılıklarından ya da çalışmanın gerçekleştirildiği bölgelerin farklılıklarından kaynaklanıyor olabilir. Çalışmadaki oran Türkiye genelinden yüksektir; çalışma bebek dostu bir hastanede ve emzirmeye engel sağlık sorunu olmayanlar üzerinde yapılmış olduğu için bu beklenen bir sonuçtur. Ancak yine de çalışmaya katılan kadınların dördte biri emzirmeye engel bir sağlık sorunu olmadığı halde bebeğini ilk bir saatte emzirmemiştir. Bunun nedeni doğum sonrasında bebeğe ve anneye uygulanan rutin işlemler (bebeğin temizlenmesi, tartılması, aşısı, giydirilmesi, annenin doğumda epizyotomi varlığında onarma süreci gibi) olabilir.

Çalışmada kadınların sezaryenle doğum yapma oranı yüksektir ve doğum şekli ile bebeğin ilk bir saatte emmeye başlaması arasında ilişki bulunmuştur. Normal doğum yapan kadınların ilk bir saatte emzirme oranı daha yüksektir. İzmir'de yapılan benzer bir çalışmada da sezaryen oranı yüksek olan bir grupta (%59,3) bebeklerin ancak yarısının (%54,9) ilk bir saatte emzirildiği tespit edilmiştir.¹⁴ Sezaryen sonrasında anestezinin etkisi, kadının toparlanma süresinin daha uzun olması ve sezaryenin normal doğumdan daha uzun olması gibi faktörler sezaryen olan kadınların emzirmeye başlama zamanını geciktirmektedir.¹⁵

Çalışmada bebeklerin %16,6'sı doğumdan sonra ilk olarak anne sütü dışında başka besin almıştır. 2013 TNSA raporunda bu oran %25,7'dir. Aydın'da ve

Sivas'ta yapılan çalışmalarda da bu oran sırasıyla %13,0 ve %7,4 olarak bulunmuştur.^{13,19} Çalışmada anne sütü dışındaki besinleri kimin verdiği sorgulandığında yaklaşık yarısının sağlık çalışanı olduğunu görmekteyiz. Bu durum bebek dostu bir hastane için beklenmeyen bir durumdur. Bebeklere ilk besin olarak anne sütü dışında bir besin verilmesinde rol oynayan bir diğer grup da refakatçileridir. Bu durum sadece sağlık personelinin ve anneyi eğitmenin yetersiz olduğu aynı zamanda refakatçilerin de eğitilmesinin bebeklerin ilk besin olarak anne sütü alımında etkili olabileceğini düşündürmüştür.

Doğum şekli ile bebeğin ilk besin olarak anne sütü alma durumu arasında ilişki vardır. Normal doğum yapanların ilk besin olarak anne sütü verme oranı daha yüksektir. Benzer bir çalışmada Akyüz ve ark.¹⁶ Ankara'da yaptığı çalışmada normal doğum yapan annelerin %11,4'ü, sezaryenle doğum yapan annelerin %43,8'i doğumdan sonra bebeğine ilk olarak anne sütü yerine başka besin vermiştir ve doğum şekli ile bebeğe ilk besin olarak anne sütü verme ilişkili bulunmuştur.

Çalışmaya katılan kadınların hemen hemen tamamı (%99,5) gebe izlemi için ASM ve /veya hastaneye gitmiştir ve gebelikteki takip sayısı ortalamaları da Sağlık Bakanlığı'nın belirlediği, riskli gebelik olmayan için yapılması gereken izlem sayısı dört olarak belirlemiştir.¹⁷ Bu çalışmada kadınların gebelik izlem sayısı yeterli seviyededir (Tablo 2). Buna rağmen kadınların sadece beşte biri gebeliği sırasında emzirme eğitimi aldığını ifade etmiştir. Beklenenden farklı olarak eğitim alan ve almayan kadınlar arasında ilk bir saat içinde emzirme ve ilk besin olarak anne sütü verme oranları arasında fark gözlenmemiştir (Tablo 3,4). Kurnaz ve ark.¹³ ve Aluş Tokat ve ark.²⁰ ise beklendiği gibi yaptıkları araştırmalarda gebelik döneminde emzirme eğitimi alanların eğitim almayanlara göre daha fazla emzirme başarısı gösterdiğini bulmuşlardır. Kadınların gebelik döneminde eğitim almış olması ile ilk bir saatte emzirme ve ilk besin olarak anne sütü verme oranlarının ilişkisiz bulunması ancak kadınların gebelik dönemlerinde ilk bir saatte emzirmesini gerektiğini öğrenmiş olmasının bu oranlarla ilişkili bulunması eğitimlerin etkisiz olduğunu düşündürmüştür. Eğitimin içeriği sorgulandığında ise;

kadınların tamamı eğitimlerin konuyla ilgili broşür dağıtımı şeklinde yapıldığını ifade etmişlerdir. Kadınların en sık ilk bir saatte emzirememesi nedeni emzirmeyi başaramamaktır. Bu durum da araştırma kapsamındaki kadınların gebeliği sırasında aldığı emzirme eğitiminde öğrenilen bilginin davranışa yansımadağı görülmektedir. Annelere özellikle de emzirme tecrübesi olmayan annelere doğru emzirme tekniği gebelik döneminde öğretilmelidir.

Sahip olunan çocuk sayısı ile ilk bir saat içinde emzirmeye başlama arasında ilişki bulunmamıştır. İlk çocuk olmayan bebeklerin ilk besin olarak anne sütü alma oranları daha yüksek bulunmuştur. Birden fazla çocuğa sahip kadınların emzirme tecrübesine sahip olması nedeniyle bu durum beklenen bir sonuçtur. Ancak Ünsal ve ark.¹⁵ yapmış olduğu çalışmada tek çocuk sahibi olan annelerin birden fazla çocuğa sahip annelerle kıyaslandığında anne sütü ile beslenme yüzdeleri anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Tek çocuğa sahip anneler çocuklarına daha hassas davranıp daha uzun süre anne sütü vermiş olabilirler ancak emzirmeye başlama aşamasında tecrübesiz olduklarından çoğunlukla daha başarısız olabilecekleri düşünülmektedir.

Doğum sonrası bebeklere ilk besin olarak anne sütü verme oranı %83,4 ve doğum sonrası ilk bir saat içinde emzirme oranı %75,6'dır. Bu oranlar Türkiye ve dünya ortalamalarından yüksek olmasına karşın istenen düzeyde değildir. Kadınların normal doğuma özendirilmesi, sağlık personelinin, annelerin ve refakatçilerin ilk emzirme konusunda eğitilmesi ve eğitimin içeriğinin uygun düzenlenmesi, eğitimin interaktif şekilde yapılması, doğru emzirme tekniğinin annelere öğretilmesi ile annelerin doğumdan sonra ilk bir saatte emzirmeye başlama ve bebeklerin ilk besin olarak anne sütü alma oranları yükseltilebilir.

ÇIKAR BEYANNAMESİ

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan etmektedir.

KAYNAKÇA

1. World Health Organization, UNICEF. Capture The Moment- Early initiation of breastfeeding: The best start of every newborn. New York: WHO, UNICEF; 2018: 8-12.

2. Smith E R, Locks LM, Manji KP, et al. Delayed Breastfeeding Initiation Is Associated with Infant Morbidity. *The Journal of pediatrics*. 2017; 191(2):57-62.
3. Edmond KM, Zandoh C, Quigley MA, et al. Delayed breastfeeding initiation increases risk of neonatal mortality. *Official Journal of the American Academy of Pediatrics*. 2006; 117(3):380-386.
4. Ministry of Health General Directorate of Mother and Child Health and Family Planning, Hacettepe University Institute of Population Studies, Demographic and Health Surveys Macro International Inc. Turkish Demographic and Health Survey 1993: Turkey; Hacettepe University Institute of Population Studies; 1994: 108.
5. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. 2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. Türkiye: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Kalkınma Bakanlığı ve TÜBİTAK; 2014: 157.
6. Türkiye Sağlık Bakanlığı. Turkey Country Assessment .<https://www.saglik.gov.tr/TR,2568/bremzirme-surdurulebilir-kalkinma-icinbrbir-anahtardir.html> Erişim Tarihi 28 Ocak, 2019.
7. Bostancı G, İnal S. Bebek Dostu Özel Bir Hastanede doğum yapan annelerin emzirmeye ilişkin bilgi düzeylerinin ve bebeklerini emzirme durumlarının değerlendirilmesi. *HSP*. 2015; 2(3):260-270.
8. Gün İ, Yılmaz M, Şahin H ve ark. Kayseri Melikgazi Eğitim ve Araştırma Bölgesi'nde 0-36 aylık çocuklarda anne sütü alma durumu. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*. 2009; 52(4):176-182.
9. Yiğitbaş Ç, Kahrıman İ, Yeşilçiçek Çalık K, Kobya Bulut H. Trabzon il merkezindeki hastanelerde doğum yapan annelerin emzirme tutumlarının değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2012; 1(2):49-59.
10. Yeşilçiçek Çalık K, Coşar Çetin F, Erkaya R. Annelerin emzirme konusunda uygulamaları ve etkileyen faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2017; 6(3):80-91.
11. Eker A, Yurdakul M. Annelerin bebek beslenmesi ve emzirmeye ilişkin bilgi ve uygulamaları. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*. 2006; 15(9):158-163.
12. Gölbacı Z, Koç G. Kadınların postpartum ilk 6 aylık süredeki emzirme davranışları ve prenatal dönemdeki emzirme tutumunun emzirme davranışları üzerine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*. 2008; 15(1):16-31.
13. Kurnaz D. Erken Postpartum Dönemde Annelerin Emzirmeye İlişkin Tutum ve Başarılarını Etkileyen Faktörler. Yüksek lisans tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2014:52-82.
14. İnce T, Aktaş G, Aktepe N, Aydın A. Annelerin emzirme öz yeterlilikleri ve emzirme başarılarını etkileyen özelliklerin değerlendirilmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalığı Dergisi*. 2017; 7(3):183-190.
15. Ünsal H, Athıhan F, Özkan H, Targan Ş, Hassoy H. Toplumda anne sütü verme eğilimi ve buna etki eden faktörler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*. 2005; 48(3):226-233.
16. Akyüz A, Kaya T, Şenel N. Annenin emzirme davranışının ve emzirmeyi etkileyen durumların belirlenmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*. 2007; 6(5):331-335.
17. Türkiye Sağlık Bakanlığı. Turkey Country Assessment. https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/dogumonubaki_m.pdf Erişim Tarihi 04 Nisan 2019.
18. Önay Derin D, Erdoğan A. Annelerin bebeklerini emzirme uygulamalarının incelenmesi: Muş ili örneği. *Türkiye Klinikleri J Health Sci*. 2018; 3(1):1-13.
19. Gölbacı Z, Eroğlu K, Kaya D. Doğum yapan annelerin anne sütü ve emzirme mitlerine inanma durumlarının belirlenmesi. *KOU Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2018; 4(2):32-43.
20. Aluş Tokat M, Okumuş H. Emzirme öz yeterlilik algısını güçlendirmeye temelli antenatal eğitimin emzirme öz yeterlilik algısına ve emzirme başarısına etkisi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*. 2013; 10(1):21-29.